

Ett smartare studiemedel

Examenslån för bättre genomströmning, mindre undanträngning och en hållbar studietid.

Ett smartare studiemedel

Examenslån för bättre genomströmning, mindre undanträngning och en hållbar studietid.

© Nils Karlsson och Saco studenteråd, 2018.
Citera gärna ur skriften, men använd källa.

ISBN: 978-91-88019-35-6

Rapportförfattaren

Nils Karlsson är ledamot i Saco studenteråd styrelse och läkarstudent vid Karolinska institutet.
Karlsson har under verksamhetsåret ansvarat för studiemedelsfrågan i studenterådets verksamhet.

www.saco.se/student

Förord

År 2019 är det exakt 100 år sedan det första statliga studielånet betalades ut. Fler statliga studielån beviljades, men banklån var vanligare. Banklånen var dock inte okomplicerade – de skulle amorteras på kort tid, ofta samtidigt med familjebildning. Borgenärerna utgjordes i de flesta fall av familj och vänner och försäkringar var dyra. Det bildades studentkretsar där studenterna inbördes gick i borgen för varandra. När Sveriges Yngre Akademikers Centralorganisation, SYACO (nu Saco) bildades år 1943 var akademikernas amorteringsproblem centralt.

Idag, år 2018, är Saco studentråd tacksamma och stolta över en jämlik möjlighet till studiemedel, oavsett social bakgrund. Nu står vi inför nya utmaningar. Vi befinner oss mitt uppe i en snabbt föränderlig arbetsmarknad som kräver en befolkning med hög utbildningsnivå. Det ställs allt högre krav på föränderlighet hos enskilda såväl som hela samhället. Tiden är mogen för nya reformer i det svenska studiemedelsystemet.

Åtta av tio studenter inleder högre studier för att få jobb. Rätt jobb, inte bara ett jobb. Saco studentråd hoppas att förslaget om *examenslånet* skall inspirera reformvilja hos beslutsfattare, med ett studentperspektiv. Matchning in i högre utbildning påverkar matchning ut på arbetsmarknaden. Hållbart arbetsliv förutsätter hållbar studietid.

Rapporten är författad av Nils Karlsson, ledamot i Saco studentråd och läkarstudent vid Karolinska institutet. Saco studentråd står för förslaget och rapportens politiska innehåll. Studentrådet vill tacka de förtroendevalda och tjänstepersoner som har bidragit med insiktsfulla synpunkter. Vi menar att det föreslagna examenslånet hade nyttjats av studenter idag om möjligheten funnits. Dagens studiemedel är för stelbent vilket leder till negativa konsekvenser då studenter tvingas ordna inkomster vid sidan av studierna. Examenslånet vore därmed en väldigt uppskattad födelsedagspresent till samhället, lagom till det första statliga studielånets 100-årsjubileum!

Investera i studenterna – morgondagens utförare och samhällsbyggare!

Malin Påhls Hansson

Ordförande, Saco studentråd

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Inledning	5
2. Det svenska studiemedlets begränsningar	7
2.1 Lång väg till examen	8
2.2 Taktikstudier för gymnasialt studiemedel	9
2.3 Önskad undanträngningseffekter	10
2.4 Psykisk ohälsa	11
3. Hur ser det ut i våra nordiska grannländer?	13
3.1 Förhållandet mellan lån och bidrag	13
3.2 Studiemedlets längd	13
3.3 Dispensregler	14
3.4 Studieskulder	15
4. Förslag: ett examenslån	16
5. En flexibel lösning som alla parter vinner på	17
5.1 Skuldsättning	17
5.2 Genomströmning	18
5.3 Jämförelse med andra nordiska länders studiemedel	19
6. Avslutning	20
Referenslista	21
Appendix 1: Nyckeltal för yrkesexamina	25
Appendix 2: Gymnasiala studier efter eftergymnasiala studier	29
Appendix 3: Studiemedel i nordiska länder	33

Sammanfattning

Det är lätt att göra felval, men svårt att göra informerade studieval. Samtidigt som många utbildningar är fem år långa, eller längre, är det svenska eftergymnasiala studiemedlet begränsat till sex år heltidsstudier. Många utbildningar är längre idag, men studiemedlet har inte hängt med i utvecklingen. Utrymmet för tidigare felval är mycket litet. Dispens beviljas dock bara vid synnerliga skäl, och dit räknas inte en djup önskan om att ta examen och komma ut i arbetslivet. För de som inte har en stark socioekonomisk bakgrund krävs då extra inkomster för att ekonomin ska gå ihop under hela studietiden.

Den extra bördan medför en risk för sämre studieprestation och en förlängd tid till examen. Följden av det blir en sänkt livslön för den enskilde, lägre skatteintäkter för staten och en mindre tillgång till högutbildad arbetskraft för samhället, inte sällan inom bristyrken i välfärdssektorn. Det årliga produktionsbortfallet kan uppgå till mellan 200 000 och 300 000 kronor per student. Alla parter skulle vinna på att en försenad examen undviks.

Studiemedelsbristen medför samtidigt andra problem. Allt fler eftergymnasiala studenter ägnar sig åt taktikstudier för att bli behöriga till gymnasialt studiemedel. Desperata studenter tränger undan personer som hade haft större nytta av kurserna, vilket kan vara särskilt olyckligt eftersom både komvux och folkhögskola är möjliga vägar in i samhället för personer med mindre goda förutsättningar. På samma sätt kan studenter som bara letar efter ett jobb, inte rätt jobb, även tränga undan andra på arbetsmarknaden för jobb som inte kräver särskild utbildning eller träning. Sådana extra åtaganden, utöver redan krävande studier på avancerad nivå, kan samtidigt medföra en försämrad studieprestation och en ökad risk för psykisk ohälsa. Det sistnämnda är särskilt oroande, eftersom psykisk ohälsa under studietiden kan kvarstå i arbetslivet.

Jämfört med våra nordiska grannländer har det svenska studiemedlet den kortaste maximala längden (6 år kontra 7-8 år), den lägsta bidragsandelen med undantag för Island (31 % kontra 40-66 %), och färre veckor med studiestöd per år än Danmark och Norge (40 veckor kontra 11-12 månader).

Vår lösning på problemet är ett *examenslån*, där studenter vid längre utbildningars senare delar ges möjlighet att finansiera den återstående tiden till examen med ett studiemedel som utgörs till 100 % av lån. Det vore en flexibel lösning som alla parter vinner på, samtidigt som särskilda villkor skulle förhindra olämplig användning. Lösningen är angelägen inte bara för exempelvis civilingenjörer, utan även för flera av välfärdens bristyrken, som tandläkare, psykolog, läkare och ämneslärare. För det sistnämnda yrket kan examenslånet visa sig vara särskilt effektivt ifall det även skulle beviljas för kompletterande pedagogisk utbildning. Examenslånet skulle visserligen medföra en ökad skuldsättning för den enskilde, men ökningen vore blygsam i jämförelse med den sänkning av livslönen som en förlängd studietid medför.

Det kan invändas att examenslånet inte skulle behövas om studenter bara inte gjorde felval. Det finns också mycket som kan göras för att minska förekomsten av felval och underlätta informerade studieval, med en lägre genomsnittlig examensålder som följd. Matchningen in styr matchningen ut. Felval skulle dock fortfarande hända, och det skulle fortfarande behövas en säkerhetsventil i studiemedelssystemet. Ingen vinner på att en avancerad examen fördröjs, samtidigt som förutsättningarna för att examenslånet ska bli återbetalt är goda. Den statliga kostnaden för examenslånet vore liten jämfört med de förluster som kan undvikas.

1. Inledning

Det är inte alla studenter som lyckas välja och bli antagna till rätt utbildning direkt efter gymnasiet. Det är vanligt att nybörjare vid yrkesexamensprogram har studerat tidigare vid högskola när de påbörjar ett yrkesexamensprogram (se appendix 1). Det svenska eftergymnasiala studiemedlet är dock begränsat till 6 år av heltidsstudier, och utrymmet för tidigare felval eller omval är därmed starkt begränsat för flera utbildningar. För vissa utbildningar är felmarginalen mycket liten, samtidigt som det är lätt att göra felval och svårt att göra väl informerade studieval.

När studiemedlet inte räcker hela vägen till examen tvingas studenter att finansiera sina studier på annat sätt. De med välbärgade familjer kan låna av sina föräldrar, men för andra kan extra inkomster krävas för att ekonomin ska gå ihop. Det är svårare för personer med svag socioekonomisk ställning att gå långa utbildningar efter felval, vilket kan bidra till snedvriden rekrytering till dessa. Till exempel framgår det av rapporten från Centrala studiestödsnämnden (CSN) om studerandes ekonomiska och sociala situation 2017 att 8 % av de som inte arbetade bredvid sina eftergymnasiala studier inte kunde göra det eftersom familjesituationen inte medgav arbete (CSN, 2018a). När arbete krävs för att finansiera studiernas slutförande kan ekvationen bli olöslig för personer med sådana omständigheter, och de kan då helt avstå från att söka sig till längre utbildningar efter tidigare felval.

Även om socioekonomiska förhållanden inte förhindrar arbete bredvid studierna, är det fortfarande inte ett självklart val. Av CSN-rapporten framgår det att 68 % av de som lät bli att arbeta, lät bli för att de ville koncentrera sig på studierna eller för att studierna var för krävande. En avgränsning till de avancerade delarna av längre utbildningar skulle kunna påvisa en ännu högre andel, eftersom avancerade studier är mer krävande än studier på grundläggande nivå. Ifall studenter ändå försöker arbeta bredvid studierna ökar risken för att de ska drabbas av utmattning, sämre studieresultat och i värsta fall sjukskrivning, eller att de blir tvungna att avbryta studierna för att undvika detta. I CSN-rapporten angav 39 % av de eftergymnasiala deltagarna att deras studier påverkades negativt av arbetet, och 18 % angav att arbetet medförde att det skulle ta längre tid att bli klar med studierna (CSN, 2018a). Bland de som studerade utan studiemedel angav 50 % att studierna påverkades

negativt av arbetet, och 42 % angav att det skulle ta längre tid att bli klar med studierna. 32 % av de som studerade utan studiemedel angav att arbetet fördröjde studierna med mer än en termin.

Konsekvenserna är kostsamma inte bara för den enskilde, utan även för samhället och staten. Förlängd studietid medför att den enskildes samlade livslön krymper, staten går miste om potentiella skatteintäkter och samhället går miste om utbud av högutbildad arbetskraft. Särskilt problematiskt kan vara att flera långa examina räknas som bristyrken, till exempel psykolog, läkare, tandläkare, ämneslärare och civilingenjör (Arbetsförmedlingen, 2018). Enskild, samhälle och stat skulle alla vinna på att en försenad examen undviks. Det finns potential för en bättre lösning, som skulle gagna alla parter.

2. Det svenska studiemedlets begränsningar

Det svenska studiemedlet är indelat i olika segment, där olika studienivåer berättigar till studiemedel från olika potter: 40 studiemedelsveckor finns avsatta för studier på grundskolenivå, 80 veckor för studier på gymnasial nivå, och 240 veckor för studier på eftergymnasial nivå (CSN, 2018b). Personer över 40 år kan dock få 40 veckor ytterligare eftergymnasialt studiemedel med hänvisning till arbetsmarknadsskäl (CSN, 2018b). Det eftergymnasiala studiemedlets tak på 240 veckor finns, i grund och botten, för att förhindra missbruk av systemet. Utan begränsningar skulle enskilda i teorin kunna fortsätta studera på obestämd tid, vilket med stor sannolikhet inte vore samhällsekonomiskt optimalt. Den hårda gränsen har dock en baksida.

Utrymmet för att ändra sig efter ett ångrat utbildningsval är begränsat, särskilt för byten till längre utbildningar. Det svenska studiemedlet är generöst för studenter som vill följa upp en treårig grundutbildning med en annan, men hårt för studenter som efter ett felval inser att de vill eftersträva längre studier inom ett annat ämne. När studiemedlet inte räcker till hela utbildningen föreligger studiemedelsbrist, det vill säga att studenter behöver ordna en alternativ finansiering för att slutföra studierna.

En önskan att slutföra utbildningen och omsätta den i arbetslivet räknas inte som ett tillräckligt starkt skäl för att beviljas dispens från gränsen på 240 veckor. Dispens medges endast när studietiden har förlängts "på grund av något som du inte kunnat påverka, exempelvis sjukdom, funktionsnedsättning, olycka eller någon annan omständighet" (CSN, 2018b). Under höstterminen år 2018 beviljades sammanlagt 16 sådana dispenser, bland annat vid masterprogram, civilingenjörsprogram, juristprogrammet, arkitektprogrammet och läkarprogrammet (CSN, 2018c). De strikta dispensreglerna har sin bakgrund i den stora studiestödsreformen från år 2001, där kraven för dispens skärptes från "särskilda skäl" till "synnerliga skäl" (Regeringen, 2000; regeringen, 2001). Den stora studiestödsreformen byggde på slutbetänkandet från studiestödsutredningen, som dock föreslog fortsatt rätt till förlängning vid särskilda skäl (SOU, 1996).

En annan omständighet som bidrar till studiemedelsbrist vid långa utbildningar är att många svenska examina har blivit längre sedan kravet för dispens skärptes, utan att studiemedlet har hängt med. En följd av Bologna-processen är att fyraåriga magisterexamina i stor utsträckning har ersatts av femåriga masterexamina, efter betänkandet som förespråkade förlängningen av civilingenjörs- och arkitektexamina till fem år (UbU, 2006). Sjukhusfysikerexamina har utökats till fem år (HSV, 1998). Inom en nära framtid förväntas läkarprogrammet bli sexårigt, och bland annat CSN har uttryckt oro för de blivande läkarstudenternas finansiering av utbildningstiden (U, 2018; Läkartidningen, 2018).

2.1 Lång väg till examen

Långtidsutredningen 2011 lyfte att Sveriges genomsnittliga examensålder, då 29 år, låg i toppen bland OECD-länderna (SOU, 2011). Det finns flera orsaker till detta. En bilaga till utredningen betonade att en sen studiestart var vanlig bland svenska studenter – hälften var äldre än 22 år vid studiestarten (Uusitalo, 2011). Samtidigt kan den höga examensåldern delvis förklaras av att fler äldre studenter tar examen (Svenskt Näringsliv, 2018a). För de berörda studenterna kan även studiemedelsbrist förväntas medföra en ökad genomsnittlig studietid.

Ekonomie doktor Per Sonnerby beskrev i en rapport hur utbildningstid utgör ett produktionsbortfall, samtidigt som utbildning kan leda till ökad produktionsförmåga (Sonnerby, 2012). Ur det perspektivet är en förlängd studietid problematisk dels eftersom den ökar det sammanlagda produktionsbortfallet, och dels eftersom det kommande arbetslivet med ökad produktionsförmåga blir kortare. En förlängd studietid medför således en dubbel kostnad för enskild, samhälle och stat. År 2011 uppskattades ett uppskjutet examensår i genomsnitt kosta 80 000 kronor för individen och det dubbla för samhället (Uusitalo, 2011). Den individuella prislappen motsvarade 84 000 kronor enligt penningvärdet i april år 2018 (SCB, 2018). Det årliga produktionsbortfallet av utbildning uppskattades år 2012 ligga mellan 200 000 och 300 000 kronor per student (Sonnerby, 2012). Detta ger en fingervisning om hur kostsam förlängd studietid potentiellt kan vara vid studiemedelsbrist.

En bättre genomströmning beskrevs av Framtidskommissionen år 2013 som önskvärd för framtidens finansiering av välfärden (Framtidskommissionen, 2013). Bristande genomströmning får även konsekvenser för arbetsmarknadens tillgång på högutbildad arbetskraft med rätt kompetens, vilket slår mot både skolan och vården såväl som mot industri-, teknik- och tjänstesektorerna och deras bidrag till välfärden. Det är med andra ord önskvärt att korta vägen till examen, både för studenternas och för samhällets skull. Studiemedelsbrist är inte ensamt skäl till den långa studietiden, men vore enklare att åtgärda än de andra bidragande orsakerna.

2.2 Taktikstudier för gymnasialt studiemedel

Eftergymnasiala studenter kan beviljas gymnasialt studiemedel från den gymnasiala studiemedelspotten, som är separat från den eftergymnasiala, genom att läsa kurser på gymnasial nivå. Gymnasiala distanskurser erbjuder visserligen ofta god flexibilitet och är, relativt sett, lättare att förena med eftergymnasiala studier än arbete, men de medför fortfarande större krav på studenterna. För att bli behörig till gymnasialt studiemedel fordras registrering vid, och utförande av, gymnasiala studier. Dessa gymnasiala sidostudier tar i anspråk tid som studenten istället hade kunnat använda till sina ordinarie studier, eller till återhämtning, och de kan därför misstänkas utöva en negativ inverkan på studenternas prestationer.

Sedan år 2011 ses en markant ökning av antalet studenter som beviljats gymnasialt studiemedel efter omfattande tidigare användning av eftergymnasialt studiemedel (CSN, 2018f). Mellan åren 2011 och 2017 ökade antalet studenter som studerade med gymnasialt studiemedel, efter att ha använt minst hälften av sitt eftergymnasiala studiemedel (0-120 återstående veckor), från 1334 till 2165. Det finns i skrivande stund inte något tydligt tecken på att utvecklingen skulle avstanna och problemet har även börjat uppmärksammas i svenska media (Sannemalm, 2017). De skolformer som stod för ökningen var komvux (538 till 795), folkhögskola (568 till 899) och språkskola i utlandet (0 till 269). Diagram 1 visar utvecklingen sedan år 2011. Diagram 2 visar utvecklingen uppdelad per skolform.

Diagram 1. Antal studenter som beviljades gymnasialt studiemedel efter att ha förbrukat minst hälften av sitt eftergymnasiala studiemedel.

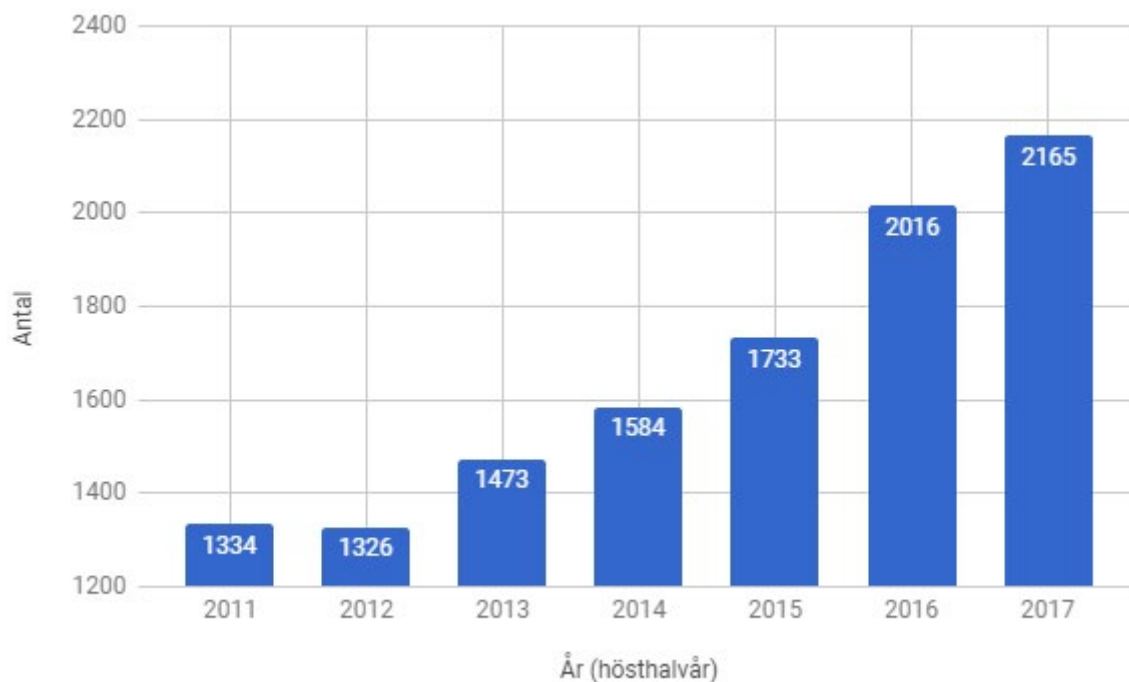
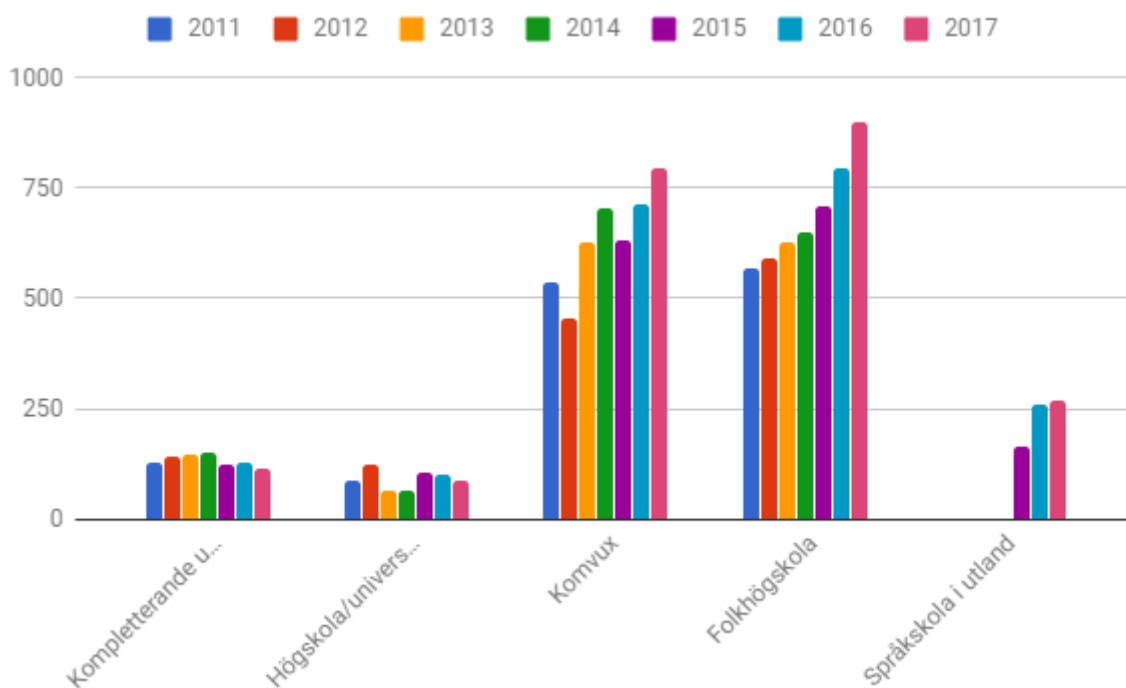

Diagram 2. Antal studenter som beviljades gymnasialt studiemedel efter att ha förbrukat minst hälften av sitt eftergymnasiala studiemedel, per skolform.

2.3 Önskad undanträngningseffekter

Hösten 2017 beviljades sammanlagt 71 657 studenter gymnasialt studiemedel. Utav dessa hade 2 165 använt minst hälften av sitt eftergymnasiala studiemedel. I en klass på 33 studenter skulle det motsvara en av studieplatserna. Vid en avgränsning till folkhögskolorna skulle det röra sig om 2 av 25 studenter. Ett konservativt antagande vore att en tredjedel av dem ansökte till kurserna långt efter sina eftergymnasiala studier, av genuint intresse, men problemet vore fortfarande omfattande. Varje plats som tas av en taktikstuderande student innebär undanträngning av någon som hade haft större nytta av kursen. Detta är särskilt problematiskt eftersom både komvux och folkhögskola utgör alternativa vägar till utbildning och samhälllig integration av personer från studieovana hem, med funktionsnedsättningar eller med socioekonomiskt svag ställning (SOU, 2017).

Den som hittar rätt extraknäck kan, utöver den ekonomiska förstärkningen, vinna värdefulla erfarenheter, meriter och kontakter. I CSN:s rapport om studerandes ekonomiska och sociala situation 2017 angav 18 % av de eftergymnasiala deltagarna att deras studier påverkades positivt av arbetet (CSN, 2018a). I samma rapport angav dock 43 % av de eftergymnasiala deltagarna att de arbetade inom områden som inte var relevanta (samma eller närliggande område) för sin utbildning (CSN, 2018a). Många av studenternas extraknäck och sommarjobb är förknippade med låga krav på utbildning, och studenterna konkurrerar med andra som inte kan ange en pågående utbildning som merit. Dessa kan då istället tvingas söka sig till mindre attraktiva arbetsförhållanden, eller i värsta fall trängas ut helt från arbetsmarknaden. De som potentiellt kan drabbas på detta vis inkluderar unga med låg utbildning, flyktingar, långtidsarbetslösa och andra grupper som har en svagare ställning i samhället.

2.4 Psykisk ohälsa

I CSN-rapporten om studerandes ekonomiska och sociala situation 2017 angav 55 % av de eftergymnasiala deltagarna att de ofta eller alltid var stressade, 37 % att de hade svårt att slappna av, och 27 % att de ofta eller alltid hade besvär med sömnen. När de tillfrågades om vad hälsobesvären berodde på, svarade 27 % helt eller delvis jakande om sin ekonomi och 52 % helt eller delvis jakande om sin studiesituation.

Folkhälsomyndigheten publicerade hösten 2018 en rapport om psykisk ohälsa bland högskole- och universitetsstudenter (Folkhälsomyndigheten, 2018). I rapporten ses

bland annat att nästan varannan student hade besvär av ängslan, oro eller ångest, jämfört med var tredje yrkesverksam, under åren 2014-2016. Studenter angav även nedsatt psykiskt välbefinnande (25 %) i högre grad än yrkesverksamma (16 %).

I Saco-rapporten "Psyisk ohälsa bland akademiker" lyfts bland annat att "stress och hög arbetsbelastning under begränsade perioder är oftast inga problem för hälsan för den enskilde om det finns utrymme för återhämtning" (Andrén, 2017). För en student som ägnar 20 timmar per vecka åt extraknäck, gymnasiala taktikstudier eller annan inkomstbringande syssla kan det dock vara svårt att finna nog tid för återhämtning. Börjar studenten kugga tentor, få ogjorda uppgifter släpandes efter sig eller utveckla depressiva symptom finns dessutom risken att arbetsbördan snabbt blir studenten övermäktig, eftersom dennes kapacitetsmarginal var begränsad till att börja med. Antalet insjuknanden med depression spelar roll. Om möjligt bör tredje-fjärde skovet undvikas. Vid det laget börjar depression ofta följa ett "eget förlopp", mer oberoende av faktiska livshändelser (Läkemedelsverket, 2018).

En särskilt oroande aspekt av psykisk ohälsa bland studenter är att den kan följa med till arbetslivet. I en studie av sjuksköterskestudenter sågs att de som angivit höga stressnivåer under utbildningen även angav mer psykisk ohälsa vid uppföljningen, ett år efter examen. De klarade inte heller arbetsuppgifter lika väl som sina kollegor och hade fler funderingar på att lämna yrket (Rudman & Gustavsson, 2012).

3. Hur ser det ut i våra nordiska grannländer?

De nordiska studiemedelssystemen för högskolestudier är snarlikt utformade, men de uppvisar samtidigt stora skillnader. Snarare än en "nordisk modell" kan det sägas finnas två principiellt olika läggningar, vilket kan ses i sammanställningen från år 2014 som gjordes av Arbetsgruppen för studiestöd i Norden (ASIN, 2014). Å ena sidan den danska/finländska modellen, där bidragets andel är relativt stor samtidigt som tiden med studiemedel begränsas av utbildningens längd. Å andra sidan den isländska/norska modellen, där studiemedlet istället kan utgöras till stor del av lån samtidigt som tiden med studiemedel inte begränsas direkt av utbildningens längd. Studiemedlet hade i Sverige en mindre bidragsandel än vad studenter kunde få i Danmark, Finland och Norge, färre veckor med studiestöd per år än i Danmark och Norge, samt en maximal längd som var kortare än i samtliga övriga nordiska länder.

3.1 Förhållandet mellan lån och bidrag

I den ena änden av spektrat finns Danmark och Finland, som erbjöd studiemedel som utgjordes till 66 % respektive 57 % av bidrag för självständigt boende studenter. I båda länderna räknades samtidigt studiebidrag som skattepliktig inkomst. I den andra änden av spektrat finns Island, där hela studiemedlet utgjordes av studielån. Detta var även fallet för studenter i Norge ifall de bodde hos sina föräldrar, annars var bidragsandelen 40 %. Sveriges bidragsandel var 31 %.

3.2 Studiemedlets längd

I Danmark gavs studiemedel som mest under en utbildnings normerade studietid, plus eventuella fortsatta studier på masternivå. Det danska studiemedlet omfattade hela året, inte bara studiemånaderna. Det normala taket för studiemedlets största längd var därmed 70 månader (5 år och 10 månader). Studier som påbörjades inom 2 år efter uppnådd behörighet gav dock 12 månader extra studiemedel (SIU, 2018a).

I Finland gavs studiemedel för en utbildnings normala studietid, plus 5 eller 10 månader. Studiemedlet beviljades först för lägre och sedan för högre examen. Oanvända studiemedelsmånader kunde användas till andra studier på högskolenivå.

I Norge beviljades studiemedel vanligen för 10 månader per år, med en maximal tid på åtta år. Det pågår dock upptrappning till 11 månader per år (Lånekassen, 2018a).

I Island var studiemedlet uppdelat i två nivåer, där studier på grundnivå (BA/BS) berättigade till maximalt fem år studiestöd. Fortsatta studier på avancerad nivå (master, doktor) berättigade till ytterligare fem år studiestöd, det vill säga totalt tio år med studiestöd. Från år 2011 ändrades systemet så att studenten istället kunde få två år studiestöd oavsett nivå, tre år studiestöd för grundstudier, två år studiestöd för avancerade studier, tre år studiestöd för doktorstudier samt omfördelning av ett år från doktorstudier för att slutföra en utbildning (Lín, 2018). Åren 2015-2016 kortades studiestödet för doktorstudier ned till ett år och möjligheten att omfördela togs bort.

I Sverige är det möjligt att beviljas studiemedel för maximalt 240 veckor, eller sex år, av heltidsstudier (utan sommarstudier). Studiemedlets maximala omfattning är konstant och påverkas inte av utbildningens längd.

3.3 Dispensregler

I Danmark kan studiemedelstiden utökas “er du blevet forsinket på din videregående uddannelse på grund af sygdom eller andre særlige forhold” (SIU, 2018b).

I Finland kan stödtiden förlängas “bara om du kan visa att studierna fördröjts på grund av sjukdom eller av något annat särskilt vägande skäl” (Kela, 2018).

I Norge kan stödtiden förlängas “dersom du har blitt forsinket i utdanningen din av disse årsakene: sykdom, at du får barn i utdanningsperioden, funksjonshemming eller redusert funksjonsevne” (Lånekassen, 2018b).

I Island fanns tidigare, enligt fördelningsreglerna från år 2011-2012, en möjlighet att omfördela ett studiestödsår från doktorstudier till slutförandet av en lägre utbildning (Lín, 2018). Denna möjlighet togs dock bort år 2015-2016, när doktorstudiestödet kortades ned från tre till två och senare ett år.

I Sverige medges dispens endast när studietiden har förlängts “på grund av något som du inte kunnat påverka, exempelvis sjukdom, funktionsnedsättning, olycka eller någon annan omständighet” (CSN, 2018b).

3.4 Studieskulder

Studieskuldbördan skiljer sig markant mellan de nordiska länderna. År 2014 uppgick den genomsnittliga studieskulden vid examen till 7 483 euro i Finland, 15 574 euro i Danmark, 28 000 euro i Island, 31 371 euro i Norge, samt 17 629 euro i Sverige (ASIN, 2014). Omräknat till närmaste tusental svenska kronor blir det 68 000 kronor i Finland, 142 000 kronor i Danmark, 285 000 kronor i Norge, 255 000 kronor i Island, samt 160 000 kronor i Sverige, enligt 2014 års årsgenomsnitt för växelkursen som motsvarade 9,0968 kronor per euro (Sveriges riksbank, 2018).

Beräknat utifrån de belopp som anges i appendix 3 vore maximal studieskuld i Danmark 255 150 kronor (3 645 kronor multiplicerat med 70 månader), i Finland 232 896 kronor (3 639 kronor multiplicerat med 9 månader i 6 år plus 10 månader, det vill säga 64 månader), i Island 836 640 kronor (9 296 kronor multiplicerat med 9 månader i 10 år), samt i Norge 511 440 eller 852 400 kronor (6 393 eller 10 655 kronor multiplicerat med 10 månader i 8 år) beroende på om studenter bodde självständigt eller hos föräldrar. Dessa maximala studieskulder kan jämföras med att svenska studenter samma år normalt kunde låna 1 546 kronor per vecka (CSN, 2015). Multiplicerat med 240 veckor skulle det ge svenska studenter en maximal studieskuld på 371 040 kronor.

4. Förslag: ett examenslån

Individ, samhälle och stat kan alla gagnas av att studenter som bytt utbildningsspår ges rimliga förutsättningar att slutföra sina långa utbildningar inom normal studietid, istället för att i värsta fall tvingas avbryta sina studier. Samtidigt bör en lösning vara ändamålsenligt utformad. I Centrala studiestödsnämndens rapport om studerandes ekonomiska och sociala situation 2017 angav 83 % av de eftergymnasiala deltagarna att de, helt eller till stor del, studerade eftergymnasialt “för att det krävs utbildning för det jag vill arbeta med” (CSN, 2018a). Samtidigt angav 6 % att de, helt eller till stor del, studerade eftergymnasialt “för att få ekonomiskt stöd”. För att en lösning ska vara försvarbar måste den vara utformad så att den når behövande i första gruppen, samtidigt som den inte bör vara attraktiv eller enkelt åtkomlig för andra gruppen.

För att motverka de tidigare beskrivna problemen med studiemedelsbrist i slutet av långa utbildningar, och samtidigt gardera mot oönskade beteenden, föreslår Saco studentråd att det införs en riktad och villkorad dispens från gränsen på 240 veckor för eftergymnasialt studiemedel, med följande begränsningar:

- Dispensen utgörs till 100 % av lån.
- Dispensen är endast tillgänglig för avancerade studier. Studenten måste ha slutfört en kandidatexamen (eller högre), eller de första 6 terminerna i ett yrkesexamensprogram, som dennes nuvarande studier bygger vidare på.
- Dispensens maximala längd motsvarar utbildningens längd minus 6 terminer. En masterexamen på 10 terminer skulle då medge högst 4 terminers dispens.

Examenslånet vore därmed utformat för att främja ett snabbt slutförande av längre utbildningar för de verkligt behövande, samtidigt som önskat överutnyttjande motverkas.

5. En flexibel lösning som alla parter vinner på

Kriterierna säkerställer att examenslånet inte skulle kunna slösas bort på strökurser, utan endast skulle användas för studier av högt värde för enskild såväl som samhälle. Eftersom det endast skulle vara tillgängligt för studenter som har visat att de kan prestera åtminstone en kandidatexamen (eller 6 godkända yrkesexamensterminer), och som nu är nära sin examen på avancerad nivå, är utsikten mycket god för att examenslånet återbetalas och att så börjar ske redan inom en nära framtid. Då det stora flertalet av examenslånen skulle återbetalas blir statens kostnad i slutänden minimal.

Att studenter snabbare kommer ut på arbetsmarknaden innebär samtidigt att de börjar generera skatteintäkter tidigare, och att deras högutbildade arbetsliv blir längre än vad som hade varit fallet ifall de hade tvingats ta studieuppehåll. Detta är särskilt angeläget inom bristyrken som kräver en längre utbildning, till exempel psykolog, läkare, tandläkare, ämneslärare och civilingenjör (Arbetsförmedlingen, 2018).

Bland dessa bristyrken intar ämneslärarna en särställning, eftersom regeringen har beslutat att "alla studerande vid en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som leder till en ämneslärarexamen ska få studiemedel med en högre bidragsdel" (CSN, 2018d). Avsikten är att främja rekrytering av högutbildade till ämnesläraryrket, och det noterades i början av 2018 att var tredje examinerad ämneslärare hade läst KPU (UKÄ, 2018b). En potentiell komplikation här är dock att den högre bidragsnivån inte spelar någon roll ifall den tänkta KPU-kandidaten saknar studiemedelsveckor att plocka ut det högre bidraget med. Högutbildade med masterexamen kan förväntas ha förbrukat åtminstone 200 av sina 240 studiemedelsveckor, och detsamma gäller för exempelvis civilingenjörer. Det fattas då i teorin 20 studiemedelsveckor, i praktiken troligen ännu fler. Det föreslagna examenslånet kan lösa detta problem, och antalet potentiella KPU-kandidater skulle då bli avsevärt större.

5.1 Skuldsättning

Examenslånet skulle medföra en ökad skuldsättning för de berörda akademikerna. Ett maximalt uttag av examenslånet skulle medföra en skuldökning på 106 760 kronor per år, med 2019 års storlek på studiemedlet motsvarande 2 669 kronor per studievecka (CSN, 2018e). Ett mer konservativt antagande vore att studenten nöjer sig med 50 % av möjligt lånebelopp för att hålla nere sin skuldsättning, vilket skulle ge en skuldökning på 53 380 kronor per år. Dessa summor kan kontrasteras mot Svenskt Näringslivs beräkning att livslönen förändras med motsvarande 298 150 kronor om etableringsåldern förskjuts med ett år för en akademiker med femårig examen (Svenskt Näringsliv, 2018b). Den ökade skuldsättningen kan alltså vara privatekonomiskt lönsam, om så bara en enda termins fördröjning av examen kan undvikas.

5.2 Genomströmning

För studenter som har bytt till en längre utbildning efter tidigare studier, skulle examenslånet göra det möjligt att slutföra utbildningen utan att behöva ägna sig åt krävande bisysslor av ekonomiska skäl. Detta torde vara särskilt angeläget under de studier som skulle beröras, då studier på avancerad nivå är mer krävande och svårare att förena med andra sysslor. Utifrån Uusitalos resonemang om arbete under studier förefaller det vara en rimlig slutsats att examenslånet skulle främja en bättre genomströmning för denna annars utsatta grupp (Uusitalo, 2011).

En invändning kan här vara att studenters medvetenhet om möjligheten till förlängt studielån skulle kunna göra dem mindre benägna att göra väl genomtänkta studieval. Saco studentråd gör här bedömningen att en större skuldsättning, utan medföljande bidrag, inte vore ett lockande erbjudande för någon student. Det skulle visserligen upplevas som mindre problematiskt än att studera helt utan studiestöd, men det vore fortfarande någonting som gärna undviks – särskilt om studenterna också vore bättre informerade om sina studievals effekter på livslönerna.

En möjlig positiv bieffekt, om risken för felval framstod som mer hanterbar, skulle kunna vara en sänkning av den genomsnittliga inträdesåldern till högre utbildning. Blivande studenter väntar inte sällan med studiestarten tills de är säkra på sitt val, vilket kan fördröja studentens inträde i högre utbildning och därmed även bidra till en högre examensålder. I Danmark motarbetas sådant genom att ett tidigt inträde i högre utbildning, inom 2 år efter den behörighetsgivande utbildningen, belönas med 12 månader extra studiemedel för att kompensera eventuella senare fördröjningar i utbildningen (ASIN, 2014).

Examenslånet kan således potentiellt hjälpa med att sänka genomsnittsåldern för både examen och studiestart. Att en tidigare etablering på arbetsmarknaden är angelägen har betonats av bland annat Svenskt Näringsliv, som konstaterar att “en senarelagd etablering på arbetsmarknaden får konsekvenser för alla inblandade” (Svenskt Näringsliv, 2018b). Detta gäller inte minst examina som det råder brist på.

5.3 Jämförelse med andra nordiska länders studiemedel

Studiemedlet i Sverige skulle fortfarande ha en lägre bidragsandel än i alla nordiska länder utom Island. Studiemedlet i Sverige skulle ännu ha färre studiemedelsveckor per år än i Danmark och Norge. För en femårig masterexamen skulle det svenska studiemedlet nå samma längd som det norska, men förlängningen skulle bestå av 100 % lån istället för 40 % bidrag.

Ur ett perspektiv skulle examenslånet innebära att studiemedlet i Sverige utvecklas i riktning mot den isländska/norska modellen. Eftersom examenslånet till fullo skulle utgöras av lån, skulle studiemedlets sammanlagda låneandel öka för examenslånets mottagare. Samtidigt skulle studiemedlet i Sverige även ta ett steg i riktning mot den danska/finländska modellen, där utbildningens längd skulle styra åtminstone en del av studiemedlets längd. Samtidigt som Sverige skulle närma sig de andra nordiska länderna, vore detta “flexibla tak” även ett steg i en helt ny riktning.

6. Avslutning

Det kan invändas att examenslånet inte skulle behövas om studenter bara inte gjorde felval. Det finns också åtgärder som kan och bör vidtas för att underlätta för blivande studenter att göra informerade studieval. Det finns stor förbättringspotential på detta område, inom studie- och yrkesvägledning såväl som tillhandahållande av bättre och mer tillgänglig information om utbildningar och arbetsmarknad. Antagningssystemet skulle kunna lägga större vikt vid blivande studenters motivation, till exempel genom en mer omfattande användning av anpassade urval. Sådana förändringar skulle inte bara kunna minska förekomsten av felval, de skulle potentiellt även kunna hjälpa osäkra personer att snabbare göra sina val och inleda sina akademiska studier vid en lägre ålder. Det skulle kunna bidra till att sänka Sveriges relativt höga genomsnittliga examensålder. Matchningen in påverkar matchningen ut.

Felval skulle dock fortfarande hända. Personer mognar, omständigheter förändras, världen utvecklas, oväntade saker händer. Felval ska inte uppmuntras, men samtidigt bör systemet inte vara så stelt och oflexibelt att det går ut över samhällsekonomin eller starkt motverkar det rekryterande syftet med studiemedlet. Det bör finnas en säkerhetsventil i studiemedelssystemet, så att felval kan hanteras på ett ekonomiskt rationellt sätt. Varken samhället eller den enskilda studenten vinner på att tiden till en avancerad examen förlängs.

Det beskrivna examenslånet vore en ömsesidigt gynnsam lösning. Det skulle främja en mer hållbar studietid, och indirekt ett mer hållbart arbetsliv, för de som annars skulle behöva ägna sig åt extra sysslor vid sidan av fortsättningsstudierna. Samtidigt vore potentialen för olämplig användning liten, tack vare nämnda begränsningar, och förutsättningarna för att examenslånet bli återbetalt vore mycket goda. Den statliga kostnaden för examenslånet vore liten jämfört med de personliga, samhälleliga och statliga förluster som kan undvikas.

Referenslista

Andrén, T. Psykisk ohälsa bland akademiker – svår att bota men lättare att förhindra. Stockholm: Saco (2017).

Arbetsförmedlingen. URA 2018:1. Var finns jobben? Bedömning för 2018 och på fem års sikt. Stockholm: Arbetsförmedlingen (2018).

Arbetsgruppen för studiestöd i Norden. Studiestödet i de nordiska länderna 2014. Tillgänglig 2018-05-22 på <http://www.studiestodinorden.org/wp-content/uploads/2014/04/Studiest%C3%B6det-i-de-nordiska-l%C3%A4nderna-2014.xlsx> (2014).

Centrala studiestödsnämnden. Rapport 2015:2 Studiestödet 2014 (2015).

Centrala studiestödsnämnden. Rapport 2018:3 Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017 (2018a).

Centrala studiestödsnämnden. Antal veckor med studiemedel. Tillgänglig 2018-05-20 på <https://www.csn.se/fragor-och-svar/hur-manga-veckor-kan-jag-fa-studiemedel/antal-veckor-med-studiemedel.html> (2018b).

Centrala studiestödsnämnden. Beställd statistik: antal personer som beviljats mer än 240 veckor på eftergymnasial nivå med hänsyn tagen till synnerliga skäl per utbildningsgrupp höstterminen 2018 (2018c).

Centrala studiestödsnämnden. Högre bidrag till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning. Tillgänglig 2018-11-13 på <https://www.csn.se/om-csn/aktuellt/nyhetsflode/2018-05-18-hogre-bidrag-till-studerande-pa-kompletterande-pedagogisk-utbildning.html> (2018d).

Centrala studiestödsnämnden. Hur mycket pengar kan jag få eller låna? Tillgänglig 2018-11-13 på <https://www.csn.se/fragor-och-svar/hur-mycket-pengar-kan-jag-fa-eller-lana.html> (2018e).

Centrala studiestödsnämnden. Beställd statistik: antal som beviljats gymnasialt studiemedel under hösthalvår 2011-2017, uppdelat mellan olika intervall av mängd återstående eftergymnasialt studiemedel och mellan olika skolformer (2018f).

Folkhälsomyndigheten. Psykisk ohälsa bland högskole- och universitetsstudenter kan förebyggas (2018).

Framtidskommissionen. Ds 2013:8. Framtidens välfärd och den åldrande befolkningen: delutredning från Framtidskommissionen. Stockholm: Norstedts Juridik AB (2013).

Högskoleverket. Nya yrkesexamina inom hälso- och sjukvård – ett regeringsuppdrag. Stockholm: Printgraf (1998).

Kela. Kan stödtiden förlängas? Tillgänglig 2018-11-13 på <https://www.kela.fi/web/sv/kan-stodtiden-forlangas> (2018).

Lånekassen. Opptopping til 11 måneder med studiestøtte. Tillgänglig 2018-11-13 på <https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/Hvor-mye-kan-du-fa/11-maneders-studiestotte/> (2018a).

Lånekassen. Antall år du kan få støtte fra Lånekassen. Tillgänglig 2018-11-13 på <https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Hoyere-utdanning/krav-og-vilkar-for-a-fa-stotte/Antall-ar-med-stotte/> (2018b).

Läkartidningen. Oro för sinande studiemedel med sexårig läkarutbildning. Tillgänglig 2018-11-20 på <http://lakartidningen.se/Aktuellt/Nyheter/2018/10/Oro-for-sinande-studiemedel/> (2018).

Läkemedelsverket. Läkemedelsboken, kapitlet “förstämningssyndrom”. Tillgänglig 2018-11-20 på <https://lakemedelsboken.se/> (2018).

Regeringen. Regeringens proposition 1999/2000:10 Ett reformerat studiestödssystem (2000).

Regeringen. Regeringens proposition 2000/01:107 Bidrag vid korttidsstudier och vissa andra studiestödsfrågor (2001).

Rudman A., Gustavsson JP. Burnout during nursing education predicts lower occupational preparedness and future clinical performance: a longitudinal study. *International journal of nursing studies* 49(8), sidorna 988-1001 (2012).

Sannemalm, A. Universitetsstudenter tar gymnasiekurser för att få mer i studiemedel. Stockholm: Sveriges Radio. Tillgänglig 2018-05-26 på <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?artikel=6848459> (2017).

Sonnerby, P. Lärda för livet? En ESO-rapport om effektivitet i svensk högskoleutbildning. Stockholm: Elanders Sverige AB (2012).

Statens offentliga utredningar. SOU 1996:90. Sammanhållet studiestöd. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer (1996).

Statens offentliga utredningar. SOU 2011:11. Långtidsutredningen 2011 Huvudbetänkande. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer (2011).

Statens offentliga utredningar. SOU 2017:20. Betänkande av tillträdesutredningen. Stockholm: Elanders Tryck AB (2017).

Styrelsen for Institutioner og Uddannelsesstøtte. 12 måneders ekstra SU-klip. Tillgänglig 2018-11-13 på <http://www.su.dk/su/om-su-til-videregaende-uddannelser-universitet-journalist-laerer-mv/12-maaneders-ekstra-su-klip/> (2018a).

Styrelsen for Institutioner og Uddannelsesstøtte. Du er forsinket (f.eks. sygdom). Tillgänglig 2018-11-13 på <http://www.su.dk/su/om-su-til-videregaende-uddannelser-universitet-journalist-laerer-mv/du-er-forsinket-feks-sygd/> (2018b).

Svenskt Näringsliv. En analys av ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Stockholm: Arkitektkopia AB (2018a).

Svenskt Näringsliv. Ett utmanat Sverige – Hur kan vi sänka etableringsåldern bland högskoleutbildade? Stockholm: Arkitektkopia AB (2018b).

Sveriges riksbank. Årsgenomsnitt valutakurser (ackumulerat). Tillgänglig 2018-05-22 på <https://www.riksbank.se/sv/statistik/sok-rantor--valutakurser/arsgenomsnitt-valutakurser/?y=2014&m=12&s=Comma&f=y> (2018).

Statistiska centralbyrån. Prisomräknaren. Tillgänglig 2018-05-20 på <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/prisomraknaren/> (2018).

Universitetskanslersämbetet. Nyckeltal för år 2016. Tillgänglig 2018-05-18 på <http://statistik.uka.se/statistiksidor/nyckeltal.html> (2018a).

Universitetskanslersämbetet. Statistisk analys 2018-03-13 Nybörjare och examinerade på lärarutbildning: var fjärde nybörjare på ämneslärarutbildningen är en KPU-student (2018b).

Universitets- och högskolerådet. Högskolepoäng per utbildning. Tillgängliga 2018-05-22 på <https://www.antagning.se/> (2018).

Utbildningsdepartementet. Promemoria U2018/02704/UH. En sexårig utbildning för läkarexamen (2018).

Utbildningsutskottet. Utbildningsutskottets betänkande 2005/2006:UbU3. Ny värld – ny högskola. Stockholm: Elanders Gotab (2006).

Uusitalo, R. Vad förklarar svenska universitetsstudenters höga examensålder? Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2011. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer (2011).

Appendix 1: Nyckeltal för yrkesexamina

Universitetskanslersämbetets statistik inkluderar flera nyckeltal, däribland några som kan vara av särskilt intresse för frågan om tidigare studiers förhållande till förlängd tid till examen.

“Normal studietid” definieras som “den nominella studietiden (antal högskolepoäng i examen) plus en termin för examensregistrering”. I följande tabell har denna andel subtraherats från 100 % för att ge måttet “förlängd studietid”, som därmed motsvarar en fördröjning av examen med minst en termin.

“Tidigare examen” definieras som “examinerade under läsåret som har en tidigare svensk högskoleexamen”. Observera att det sistnämnda kan omfatta examina från tidigare studier, såväl som från parallella studier eller från kandidatexamina inom aktuell yrkesexamen.

“Högskolenybjörjare” definieras som andelen nybjörjare “som inte tidigare hade studerat i svensk högskoleutbildning”. I följande tabell har denna andel subtraherats från 100 % för att ge måttet “tidigare studier”. Observera att detta mått gäller just nybjörjarna det aktuella året, medan de tidigare nämnda måtten avser de studenter som tog examen.

I den följande tabellen redovisas ovan nämnda mått för yrkesexamensprogram år 2016 (UKÄ, 2018a). Yrkesexamina med ofullständiga data (djursjukvårdarexamen, hippologexamen, skogsteknikerexamen, trädgårdsingenjörsexamen) har exkluderats. Tabellen redovisar även utbildningarnas längd mätt i antal terminer, omräknat från det antal högskolepoäng som angavs på sajten antagning.se (UHR, 2018). Examina som utgör fortsättningsutbildningar har markerats med en asterisk.

Tabell A1. Yrkesexamina, nyckeltal och antal terminer.

Antal terminer	Examen	Förlängd studietid	Tidigare examen	Tidigare studier	Antal studenter
10	Agronomexamen	84 %	35 %	49 %	588
10	Apotekarexamen	39 %	7 %	28 %	1 112
6	Arbets terapeutexamen	19 %	5 %	41 %	1 406
10	Arkitektexamen	86 %	54 %	56 %	1 234
6	Audionomexamen	14 %	7 %	65 %	243
3	* Barnmorskeexamen	18 %	99 %	99 %	570
6	Biomedicinsk analytikerexamen	29 %	13 %	36 %	1 377
7	Brandingenjörsexamen	58 %	0 %	38 %	267
8	Civilekonomexamen	30 %	7 %	25 %	4 729
10	Civilingenjörsexamen	55 %	13 %	27 %	27 147
6 eller 8	Dietistexamen	14 %	12 %	62 %	281
6	Fysioterapeutexamen	14 %	4 %	50 %	1 789
10	Hortonomexamen	25 %	75 %	50 %	46
6	Högskoleingenjörsexamen	47 %	4 %	33 %	12 470
9	Juristexamen	55 %	9 %	50 %	7 130
10	Jägmästarexamen	25 %	29 %	30 %	335
10	Landskapsarkitektexamen	65 %	36 %	62 %	530
6	Landskapsingenjörsexamen	24 %	3 %	60 %	125
6	Lantmästarexamen	68 %	5 %	12 %	132
8	Logopedexamen	14 %	5 %	60 %	659
11	Läkarexamen	29 %	14 %	47 %	7 878
2	* Lärarexamen, folkhögskol-	88 %	71 %	97 %	93
7	Lärarexamen, förskol-	14 %	4 %	30 %	11 631
6 eller 8	Lärarexamen, grund-	9 %	3 %	35 %	11 318
3	* Lärarexamen, special-	88 %	97 %	99 %	1 433
3	Lärarexamen, yrkes-	76 %	25 %	52 %	1 231
3, 4, 8 till 11	Lärarexamen, ämnes-	3 %	43 %	55 %	11 953
6	Officersexamen	79 %	0 %	48 %	303
6	Optikerexamen	10 %	2 %	30 %	221
6	Ortopedingenjörsexamen	43 %	0 %	22 %	87
10	Psykologexamen	33 %	12 %	63 %	3 127
3	* Psykoterapeutexamen	100 %	94 %	98 %	582
6	Receptarieexamen	35 %	12 %	36 %	795
6	Röntgensjuksköterskeexamen	20 %	10 %	47 %	614
10	Sjukhusfysikerexamen	28 %	13 %	35 %	153
6	Sjuksköterskeexamen	21 %	3 %	35 %	14 988
6	Sjöingenjörsexamen	95 %	0 %	37 %	264
6	Sjökaptenexamen	91 %	3 %	32 %	441
6	Skogsmästarexamen	60 %	3 %	40 %	162
7	Socionomexamen	25 %	20 %	44 %	7 851
2 eller 2,5	* Specialistsjuksköterskeexamen	50 %	99 %	99 %	4 113
3	* Specialpedagogexamen	76 %	98 %	100 %	1 403

6	Studie- och yrkesvägledarexamen	22 %	16 %	58 %	750
4 eller 6	Tandhygienistexamen	39 %	6 %	31 %	507
10	Tandläkarexamen	12 %	7 %	40 %	1 494
6	Tandteknikerexamen	29 %	0 %	40 %	173
11	Veterinärexamen	20 %	27 %	46 %	521

I de följande diagrammen visas korrelationer mellan “Förlängd studietid” kontra “Tidigare studier” och “Tidigare examen” för längre examina. Förklaringsgraderna är $R^2 = 0,09$ för “Tidigare studier” och $R^2 = 0,52$ för “Tidigare examen”. Varje datapunkt motsvarar en yrkesexamen. Observera att diagrammen inte är viktade för antal studenter per examen. Endast examina som på egen hand uppgår till minst 8 terminer har inkluderats. Examina som utelämnats är ämneslärare, eftersom utbildningslängden kan variera mellan 90 och 330 högskolepoäng, samt hortonom, eftersom hortonomstudenter ofta tar ut generella examina på kandidatnivå.

Diagram A1. Förhållandet mellan tidigare studier och förlängd studietid.

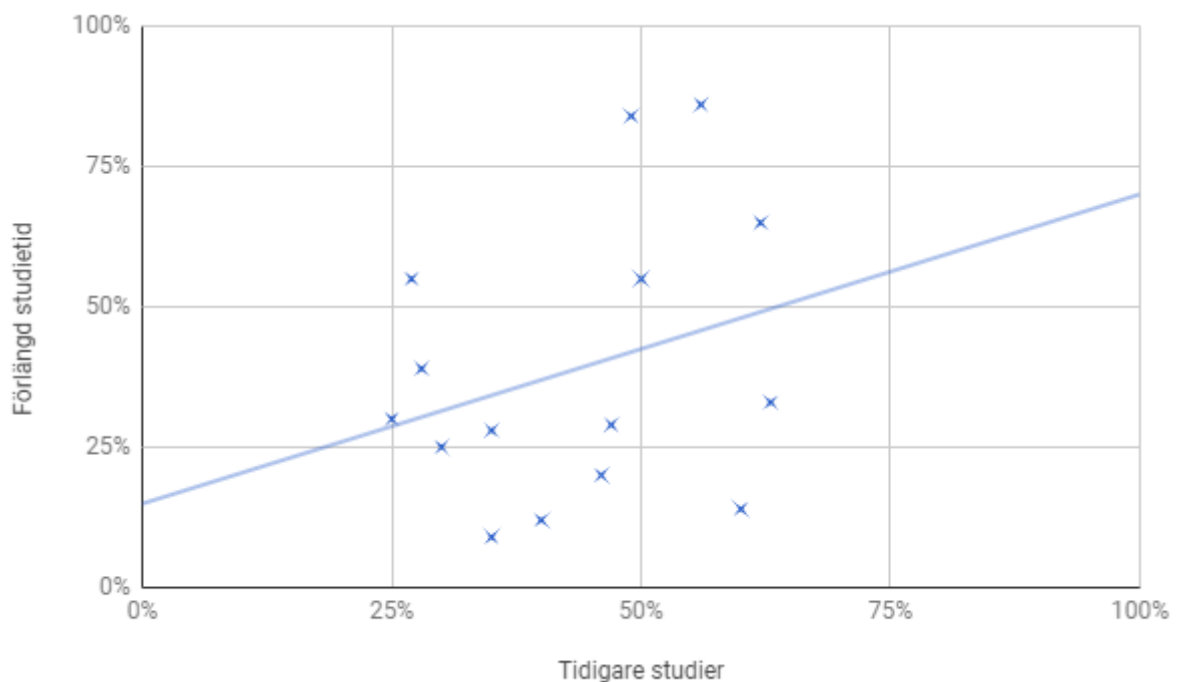
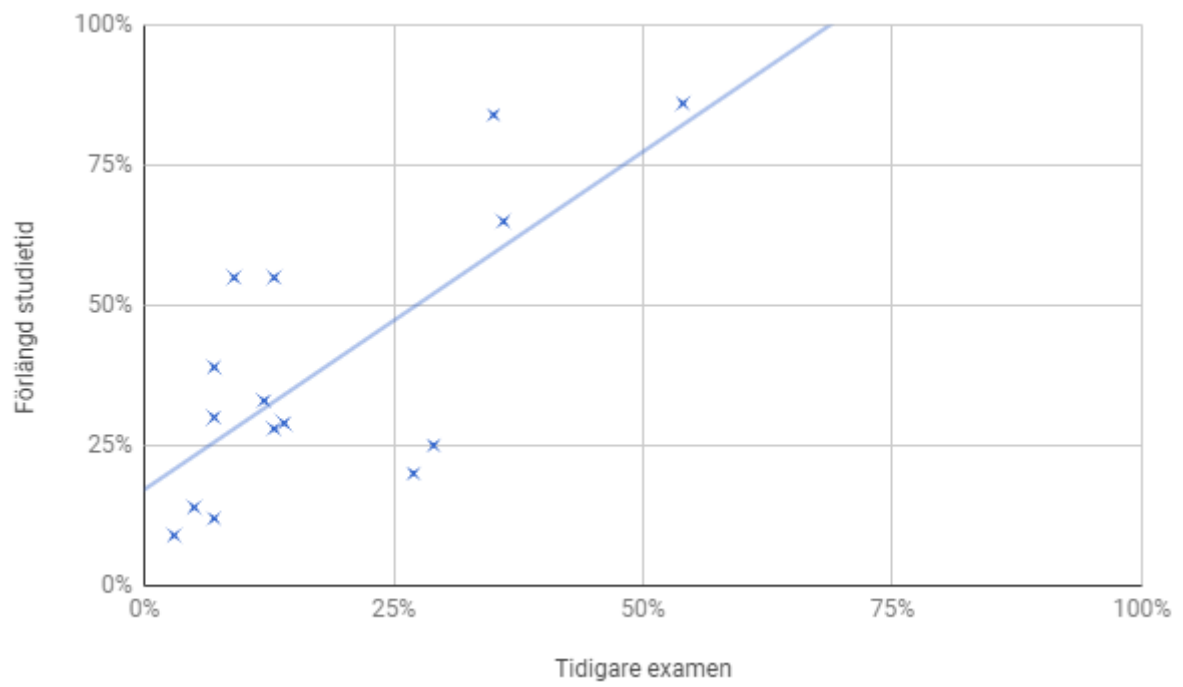

Diagram A2. Förhållandet mellan tidigare examen och förlängd studietid.

Appendix 2: Gymnasiala studier efter eftergymnasiala studier

I de följande tabellerna redovisas hur studenter som beviljats gymnasialt studiemedel kan delas upp mellan olika intervaller av antal veckor återstående eftergymnasialt studiemedel (CSN, 2018f).

Tabeller A2, A3. Antal med gymnasialt studiemedel, uppdelade mellan olika antal veckor återstående eftergymnasialt studiemedel.

Hösthalvår	0	1-40	41-80	81-120	121-160	161-200	201-239	240
2017	230	406	503	1026	1325	2368	3145	62654
2016	228	358	482	948	1213	2504	3508	62433
2015	175	294	417	847	1195	2319	3517	62362
2014	154	264	394	772	1199	2494	3684	69345
2013	157	229	340	747	1106	2304	3530	66344
2012	123	212	333	658	1034	2062	3392	60585
2011	121	197	340	676	1075	2241	3657	64514

Hösthalvår	0	0-40	0-80	0-120	0-160	0-200	0-239	0-240
2017	230	636	1139	2165	3490	5858	9003	71657
2016	228	586	1068	2016	3229	5733	9241	71674
2015	175	469	886	1733	2928	5247	8764	71126
2014	154	418	812	1584	2783	5277	8961	78306
2013	157	386	726	1473	2579	4883	8413	74757
2012	123	335	668	1326	2360	4422	7814	68399
2011	121	318	658	1334	2409	4650	8307	72821

De olika skolformerna särredovisas i separata tabeller på följande sidor. Tabellerna för högskola/universitet omfattar basår vid lärosäten, samt vissa språkutbildningar utomlands.

Tabeller A4, A5. Antal med gymnasialt studiemedel via komvux, uppdelade mellan olika antal veckor återstående eftergymnasialt studiemedel.

Hösthalvår	0	1-40	41-80	81-120	121-160	161-200	201-239	240
2017	67	122	190	416	764	1519	1817	43940
2016	63	117	174	361	649	1468	1982	43678
2015	60	87	141	342	675	1411	1990	43372
2014	55	100	174	376	745	1627	2211	49733
2013	60	86	140	343	633	1410	1926	47243
2012	38	67	104	247	538	1081	1720	41255
2011	40	75	140	283	564	1349	2067	45457

Hösthalvår	0	0-40	0-80	0-120	0-160	0-200	0-239	0-240
2017	67	189	379	795	1559	3078	4895	48835
2016	63	180	354	715	1364	2832	4814	48492
2015	60	147	288	630	1305	2716	4706	48078
2014	55	155	329	705	1450	3077	5288	55021
2013	60	146	286	629	1262	2672	4598	51841
2012	38	105	209	456	994	2075	3795	45050
2011	40	115	255	538	1102	2451	4518	49975

Tabeller A6, A7. Antal med gymnasialt studiemedel via folkhögskola, uppdelade mellan olika antal veckor återstående eftergymnasialt studiemedel.

Hösthalvår	0	1-40	41-80	81-120	121-160	161-200	201-239	240
2017	146	210	196	347	292	485	717	8866
2016	139	162	186	307	279	536	853	9179
2015	103	148	170	289	277	501	799	9436
2014	90	128	169	265	298	503	796	10148
2013	94	109	146	280	290	494	845	9766
2012	76	108	158	249	296	532	827	9399
2011	76	100	139	253	300	494	863	9418

Hösthalvår	0	0-40	0-80	0-120	0-160	0-200	0-239	0-240
2017	146	356	552	899	1191	1676	2393	11259
2016	139	301	487	794	1073	1609	2462	11641
2015	103	251	421	710	987	1488	2287	11723
2014	90	218	387	652	950	1453	2249	12397
2013	94	203	349	629	919	1413	2258	12024
2012	76	184	342	591	887	1419	2246	11645
2011	76	176	315	568	868	1362	2225	11643

Tabeller A8, A9. Antal med gymnasialt studiemedel via högskola/universitet, uppdelade mellan olika antal veckor återstående eftergymnasialt studiemedel.

Hösthalvår	0	1-40	41-80	81-120	121-160	161-200	201-239	240
2017	4	13	20	51	72	164	284	2178
2016	5	14	27	54	80	205	306	2213
2015	7	16	22	59	89	153	340	2176
2014	2	6	13	43	62	177	356	2360
2013	1	7	18	37	83	199	387	2562
2012	4	14	29	75	95	250	438	2650
2011	4	13	19	51	88	178	369	2479

Hösthalvår	0	0-40	0-80	0-120	0-160	0-200	0-239	0-240
2017	4	17	37	88	160	324	608	2786
2016	5	19	46	100	180	385	691	2904
2015	7	23	45	104	193	346	686	2862
2014	2	8	21	64	126	303	659	3019
2013	1	8	26	63	146	345	732	3294
2012	4	18	47	122	217	467	905	3555
2011	4	17	36	87	175	353	722	3201

Tabeller A10, A11. Antal med gymnasialt studiemedel via kompletterande utbildning, uppdelade mellan antal veckor återstående eftergymn. studiemedel.

Hösthalvår	0	1-40	41-80	81-120	121-160	161-200	201-239	240
2017	5	14	39	54	69	99	194	912
2016	10	23	23	73	60	115	203	918
2015	5	21	37	60	71	148	261	1098
2014	8	29	36	77	80	182	280	1164
2013	5	28	33	79	89	181	336	1191
2012	6	22	36	78	96	184	354	1378
2011	2	10	38	79	113	202	314	1361

Hösthalvår	0	0-40	0-80	0-120	0-160	0-200	0-239	0-240
2017	5	19	58	112	181	280	474	1386
2016	10	33	56	129	189	304	507	1425
2015	5	26	63	123	194	342	603	1701
2014	8	37	73	150	230	412	692	1856
2013	5	33	66	145	234	415	751	1942
2012	6	28	64	142	238	422	776	2154
2011	2	12	50	129	242	444	758	2119

Innan utlandsreformen hösten år 2015 registrerades icke-akademiska språkkurser på eftergymnasial nivå av regeltekniska skäl.

Tabeller A10, A11. Antal med gymnasialt studiemedel via språkskola i utlandet, uppdelade mellan olika antal veckor återstående eftergymnasialt studiemedel.

Hösthalvår	0	1-40	41-80	81-120	121-160	161-200	201-239	240
2017	10	43	63	153	118	103	117	868
2016	11	39	66	144	136	158	160	778
2015	4	23	43	94	73	86	96	440
2014								
2013								
2012								
2011								

Hösthalvår	0	0-40	0-80	0-120	0-160	0-200	0-239	0-240
2017	10	53	116	269	387	490	607	1475
2016	11	50	116	260	396	554	714	1492
2015	4	27	70	164	237	323	419	859
2014								
2013								
2012								
2011								

Appendix 3: Studiemedel i nordiska länder

Nedanför redovisas de studiemedelsbelopp, enligt en sammanställning av ASIN och räknade i euro, som studenter i nordiska länder år 2014 beviljades för heltidsstudier (ASIN, 2014). Observera att Norges studiemedel nu byggs ut till 11 månader per år (Lånekassen, 2018a). Beloppen har även räknats om till svenska kronor enligt 2014 års årsgenomsnitt för växelkursen, 9,0968 kronor per euro (Sveriges riksbank, 2018).

Tabell 12. Studiemedel vid självständigt boende (euro).

Land	Omfattning/år	Bidrag/månad	Lån/månad	Totalt/månad	Summa per år
Sverige	40 veckor	336	736	1 072	9 896
Danmark	12 månader	783	401	1 184	14 207
Finland	9 månader	537	400	937	8 432
Norge	10 månader	468	703	1 171	11 712
Island	9 månader	0	1 022	1 022	9 198

Tabell 13. Studiemedel vid boende hos föräldrarna (euro).

Land	Omfattning/år	Bidrag/månad	Lån/månad	Totalt/månad	Summa per år
Sverige	40 veckor	336	736	1 072	9 896
Danmark	12 månader	338	401	738	8 858
Finland	9 månader	137	400	537	4 831
Norge	10 månader	0	1 171	1 171	11 712
Island	9 månader	0	511	511	4 599

Tabell 14. Studiemedel vid självständigt boende (kronor).

Land	Tid med stöd	Bidrag/månad	Lån/månad	Totalt/månad	Summa per år
Sverige	40 veckor	3 054	6 699	9 753	90 023
Danmark	12 månader	7 125	3 645	10 770	129 240
Finland	9 månader	4 884	3 639	8 523	76 707
Norge	10 månader	4 262	6 393	10 655	106 545
Island	9 månader	0	9 296	9 296	83 668

Tabell 15. Studiemedel vid boende hos föräldrarna (kronor).

Land	Tid med stöd	Bidrag/månad	Lån/månad	Totalt/månad	Summa per år
Sverige	40 veckor	3 054	6 699	9 753	90 023
Danmark	12 månader	3 070	3 645	6 715	80 581
Finland	9 månader	1 244	3 639	4 883	43 945
Norge	10 månader	0	6 393	10 655	106 545
Island	9 månader	0	4 684	4 684	41 836

Saco studentråd är Sveriges största studentfackliga centralorganisation och utgör student- och framtidsrösten inom Saco. Studentrådet arbetar med frågor som rör högre utbildning, arbetsmarknad och välfärd.

Runt 100 000 av Sacos ca 700 000 medlemmar är studenter, vilka är organiserade i de flesta av Sacos 23 medlemsförbund. Sacos studentsektioner samlar medlemmar inom nästan alla utbildningar på högskoleorter över hela landet. Medlemmarna är allt från högskolenybjörjare till studerande på forskarutbildningen – morgondagens utförare.

